

Wijs omgaan met ...?

Een universele aanpak

Wie zich verdiept in de Theosofia, zal al snel ontdekken dat er een universele wijsheid bestaat. Je ontdekt dat in verschillende tradities, tijden en culturen over dezelfde onderliggende principes van wijsheid gesproken wordt. Maar wil je daadwerkelijk iets hebben aan deze wijsheid, dan is kennen van deze principes niet voldoende. In dit artikel laten we zien met welke methode je met de principes kunt werken om wijs te leren omgaan met welk vraagstuk in het leven ook.

Universele wijsheid ontdekken

Als je de oorsprong van verschillende tradities onderzoekt, dan zie je dat de kern van wijsheid hetzelfde is en kom je dezelfde symboliek tegen. *De Geheime Leer*, het meesterwerk van H.P. Blavatsky, staat bol van dit soort voorbeelden en laat zien dat er een universele wijsheid, ook wel Theosofia genoemd, ten grondslag ligt aan alle grote religies en filosofische stelsels.

Het is logisch dat als je over universele wijsheid spreekt, het over één wijsheid gaat: als er wijsheden bestaan die elkaar tegenspreken moet de een of de andere waar zijn — of er moet een grotere wijsheid bestaan die ze beide verenigt om van een universele wijsheid te blijven spreken.

Maar dat er één universele wijsheid terug te vinden is in alle grote tradities, houdt nog niet per se in dat we dat als waarheid kunnen aannemen; “geloof is een woord dat in theoso-

fische woordenboeken niet voorkomt”.⁽¹⁾ De echte toets voor wijsheid is: stelt het ons in staat om alle vraagstukken in het leven op te lossen?⁽²⁾

Universele wijsheid toepassen

Willen we die universele wijsheid daadwerkelijk proeven, dan is het dus nodig om deze in praktijk te brengen, deze als leidraad in ons leven toe te passen. Dan pas wordt het levenswijsheid. Daarmee zijn we in staat om wijs om te gaan met welk probleem we ook tegenkomen in het leven.

Maar hoe pas je dan die wijsheid toe? Een van de pioniers van de moderne Theosofische Beweging, de Indiër Damodar K. Mavalankar, die net als Blavatsky een *chela* of leerling was van de Meesters, geeft in een van zijn artikelen de onfeilbare methode om universele wijsheid toe te passen:

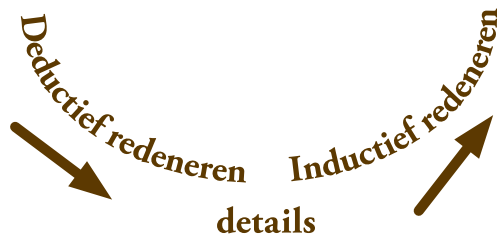
De bestudeerder moet zich eerst vertrouwd maken met de algemene

Kerngedachten:

- » De principes van de universele wijsheid zijn universeel toepasbaar. Ken je de principes, dan kun je leren wijs om te gaan met welk levensvraagstuk ook.
- » De methode om de universele principes toe te passen is door van het universele naar de details te gaan en weer terug: eerst deductief, dan inductief.
- » Een probleem is alleen op te lossen door bij de oorzaak te beginnen: de levensvisie en de daaruit voortvloeiende gedachten en handelingen.

axioma's. In eerste instantie zal hij ze natuurlijk als aannames moeten zien, als hij ze zo wil noemen (...). De bestudeerder dient eerst deze axioma's te begrijpen om dan, door gebruik te maken van de deductieve methode, van de universele begrippen naar de details te gaan. Vervolgens moet hij redeneren van 'het bekende naar het onbekende' en kijken of de inductieve methode waarbij je van details naar universele begrippen gaat, deze axioma's ondersteunt. Dit proces vormt het eerste stadium van ware contemplatie.⁽³⁾

Universeel

Universeel

De algemene axioma's

Nu is allereerst de vraag: wat zijn die 'algemene axioma's'? *De Geheime Leer* biedt ons drie axioma's of grondstellingen, verkort:

1. Grenzenloosheid.
2. Cyclische beweging.
3. Fundamentele gelijkheid en zelfstandige groei.⁽⁴⁾

Dit zijn de basishypothesen waarop de Theosofia, dé Universele Wijsheid, stoelt. Ze zijn iets verder uitgewerkt in de zeven Juwelen van Wijsheid,⁽⁵⁾ die nog wat meer houvast geven, maar in principe zou je al uit de voeten kunnen met deze drie basisprincipes. Nu geeft Damodar niet voor niets aan dat het nodig is om eerst vertrouwd te raken met de axioma's. Dit vraagt allereerst om zelfstandig onderzoek. Wat betekenen grenzenloosheid, cycliciteit en gelijkheid in de praktijk van het leven? Kunnen we de grote levensvragen ermee beantwoorden? Kunnen we hierdoor beter werkelijkheid van illusie onderscheiden? Laten we een paar gevolgtrekkingen noemen.

Gevolgtrekkingen

Uitgaande van grenzenloosheid kun je bijvoorbeeld zeggen dat er geen grenzen bestaan aan ons weten. Er zal dus altijd nog iets zijn dat onze kennis ontstijgt, er is altijd meer te ontdekken. Dit zorgt voor een houding van verwondering, die heel gezond is in de praktijk van het leven. Het voorkomt dat je in dogma's of in fundamentalisme vervalt.

Een andere conclusie van grenzenloosheid is dat niets erbuiten kan bestaan. Er is niets dat er geen onderdeel van is. Er kan niets uit verdwijnen en er kan niets nieuws in verschijnen, oftewel alles was er, is er en zal er altijd zijn en is niet los te zien van al het andere. Dit verwijst naar de absolute onderlinge verbondenheid van al het leven. Dit zijn een paar heel fundamentele gevolgtrekkingen die je zelfstandig op basis van deductie kunt maken uit de eerste grondstelling. Uiteraard helpt het om dit te doen met behulp van anderen en de vele aanwijzingen van theosofische Leraren door de tijd heen. Als je verder aan de gang gaat met deze drie grondstellingen door het gebruik van deductie (vanuit het universele naar de details redeneren), inductie (vanuit de details terug naar het universele gaan) en wat toelichting, dan kun je al snel tot meer fundamentele antwoorden komen op de bekende levensvragen. Bijvoorbeeld, wat is de betekenis van leven, uitgaande van deze grondstellingen? Uitgaande van grenzenloosheid is er altijd een kracht achter welke beperkte vorm dan ook. Alles leeft dus, van atoom tot ster. Die achterliggende kracht die achter of door of in de manifestaties van leven werkt kun je bewustzijn noemen. En omdat achter elke uitdrukkingvorm dit in essentie grenzenloze bewustzijn werkzaam is, is al het leven fundamenteel gelijkwaardig. We kunnen vaststellen dat aan al onze handelingen altijd gedachten voorafgaan. Ons in essentie grenzenloze bewustzijn drukken we uit via ons denkvermogen. Met ons denken, een *menselijke* bewustzijnskwaliteit, besturen we bewust en onbewust ons lichaam, dat is opgebouwd uit bewustzijnsvormen die minder ver ontwikkeld zijn dan wij mensen, zoals de cellen in ons lichaam. Als we ons te veel met ons lichaam identificeren, laten we ons denken leiden door een lagere bewustzijnskwaliteit dan het menselijke. Dan besturen we ons lichaam niet maar laten ons door de instincten van ons lichaam leiden. Met andere woorden, we zijn als mens een complete samenwerking van wezens die verder en minder ver ontwikkeld zijn, een samengesteldheid van bewustzijn met hogere en lagere kwaliteiten.

Maar hoe rijmen we dan het idee van grenzenloosheid met de dagelijkse ervaring dat dingen continu komen en gaan, verschijnen en uiteenvallen? Zien we het leven zelf verschijnen en verdwijnen of zijn het slechts de samengestelde vormen van leven die dat doen?

Volgens de theosofische leringen is het sterven van een levensvorm inderdaad niets anders dan een samengesteldheid van wezens die uiteenvalt, zonder dat de wezens zelf vernietigd raken. Ons lichaam is bijvoorbeeld opgebouwd

uit een compleet samenstel van organen, die uit cellen bestaan, die uit moleculen bestaan, die uit atomen bestaan, enzovoorts, tot in het oneindig kleine. Als ons lichaam sterft valt de samenstelling uiteen. Maar geldt dat ook voor elk van de samenstellende delen? Deductief gezien weten we, op basis van grenzenloosheid, dat achter elk van deze delen een in essentie grenzenloze kracht schuilt die eeuwig blijft bestaan. Het zijn allemaal levende wezens die tijdelijk niet meer met elkaar samenwerken — tijdelijk omdat zij na een zekere periode opnieuw bij elkaar komen om een nieuw lichaam te vormen, namelijk als het achterliggende wezen zich wederbelichaamt. Dit proces is een voorbeeld van de cycliciteit waar de tweede grondstelling naar verwijst. En deze cyclische wet-

matigheid in combinatie met oorzaak en gevolg maakt dat we kunnen groeien. Omdat er absolute onderlinge verbondenheid bestaat, veroorzaakt elk van onze handelingen een in karakteristiek overeenkomstig gevolg vanuit het geheel. Dit klinkt wat abstract maar is een alledaags feit. We oogsten slechts wat we gezaaid hebben, na een korte of langere cyclus. Dit proces maakt dat we van dag tot dag kunnen leren van onze handelingen.

En waarom zou dit proces ophouden nadat ons bewustzijn zich tijdelijk terugtrekt? Incarnatie na incarnatie gaat ons leerproces, via oorzaak en gevolg, gewoon door. We worden zowel in dit leven als in elk volgend leven precies daar naartoe getrokken waar we door onze eigen handelingen banden mee hebben opgebouwd. We zullen bijvoorbeeld

Waarom van het universele naar het bijzondere en weer terug gaan een universele aanpak is

De drie Grondstellingen laten ook zien *waarom* Damodar aanraadt om van het universele naar het detail te gaan en dan weer terug. Want als alles leeft, cyclisch verschijnt en verdwijnt en in essentie gelijk is, dan volgt al het leven gelijksoortige cyclische patronen, tot aan gedachtebeelden toe: 'zo boven, zo beneden'.

Volgens de Theosofie kun je verrassend inzichtelijke parallellen trekken tussen bijvoorbeeld de geboorteprocessen van mens en dier en die van planeten en sterren. Al het leven volgt bij de geboorte eenzelfde stapsgewijze patroon. Er ontstaat weer een impuls vanuit de in essentie grenzenloze bewustzijnskern en die impuls creëert een soort magnetisch veld, waartoe in karakteristiek verwante lagere bewustzijnen aangetrokken worden. De lagere bewustzijnen werken samen met – en vormen een voertuig voor – het leidende bewustzijn. Op stoffelijk gebied zie je hetzelfde gebeuren bij het samentrekken van een nevel tot een zonnestelsel, het ontkiemen van een plantenzaad of het vormen van een lichaam rond de bevruchte eicel. Het wezen dat de impuls geeft die het magnetisch veld vormt, is niet zichtbaar, maar alle processen volgen de patronen van dat achterliggende bewustzijn.

Op dezelfde wijze worden ook gedachten geboren. Er is eerst nog sprake van een vaag idee, een soort gedachteveld. De contouren ervan zijn nog nauwelijks zichtbaar, maar er gloort wat. Het is vaag maar zuiver. Vervolgens bouwen we een beeld van de kern van het idee en een aantal ondersteunende

gedachten (denk aan de ster en de planeten die zich vormen vanuit een nevel). Langzaam wordt het idee concreter, je vindt er de juiste woorden voor en bouwt er een redenering mee op. Het idee krijgt ten slotte een geschikte uiterlijke vorm die in het ideale geval de kern van het idee, de belangrijkste boodschap met haar ethische consequenties, overbrengt.

Het werkt dus niet als we haast hebben bij het geboren laten worden van een nieuw idee, als we het idee zo snel mogelijk concreet willen maken (hoe ziet het eruit, wat kost het?). Er bestaat dan grote kans dat het idee te vroeg, onrijp en dus heel zwak geboren wordt. Het is beter om bij het ontwikkelen van nieuwe, creatieve denkbeelden eerst het meest universele idee innerlijk helder te krijgen, het te laten rijpen, en het dan geleidelijk steeds concreter maken.

Je kunt dit gehele proces vergelijken met een man die op de top van een berg staat en naar een dorp in de vallei kijkt. Hij ziet de totaliteit van het dorp en de relaties die dat dorp heeft met zijn omgeving. Hij daalt de berg af, ziet steeds meer details. Totdat hij in het dorp zelf is. Daar kan hij het beeld dat hij boven kreeg, toetsen aan de realiteit van beneden. Hetzelfde doe je bij het toepassen van de methode van Damodar. Je vertrekt vanuit de meest universele axioma's en deduceert of trekt gevolgtrekkingen om naar de bijzonderheden te gaan. En via inductie ga je vervolgens van de details weer terug naar het universele idee, verrijkt met voorbeelden.

vroeg of laat elk mens weer ontmoeten waarmee we ooit een band hebben opgebouwd. Als dat een vijandelijke of hinderlijke relatie is, hebben we de kans er een andere invulling aan te geven — of de problemen nog te verergeren.

Stappenplan

Voor ons symposium Levenswijsheid hebben we de drie Grondstellingen en een paar belangrijke gevolgtrekkingen praktisch toepasbaar gemaakt door ze als volgt te formuleren:

- Ga uit van grenzenloosheid:
 - absolute onderlinge verbondenheid
 - een kracht achter elke manifestatie: hogere en lagere bewustzijnskwaliteiten
- Ga uit van cyclische beweging en oorzaak en gevolg
- Ga uit van groei en fundamentele gelijkwaardigheid:
 - samenwerking tussen alle wezens verder en minder ver ontwikkeld

Achter deze formuleringen gaat veel meer schuil. Je begrip van deze punten kan altijd verder groeien en dat gebeurt ook als je ermee aan de slag gaat. Met deze paar punten kun je een visie opbouwen over elk vraagstuk door van het universele naar de bijzonderheden te gaan, dus volgens de deductieve methode. Vervolgens kun je vanuit de bijzonderheden, zoals de specifieke praktische situaties rond het vraagstuk met al hun details, onderzoeken of en hoe dit je visie ondersteunt en eventueel je visie verder uitbreiden na dieper onderzoek. Dat is de inductieve methode.

Bijvoorbeeld: wijs omgaan met religieuze intolerantie

Laten we als voorbeeld dit stappenplan toepassen op een actueel vraagstuk als dat van religieuze intolerantie, dat tegenwoordig tot zoveel ellende leidt — denk aan haatprediking en de daaruit voortvloeiende godsdienstoorlogen, terrorisme, gespleten families door bijvoorbeeld Syriëgangers, enzovoort.

Het is van belang om als eerste zelf een visie op religie op te bouwen aan de hand van de universele hypothesen uit het stappenplan. Vervolgens werken we uit hoe we vanuit deze opgebouwde universele visie om kunnen gaan met religieuze intolerantie.

Wat is religie?

- Ga uit van grenzenloosheid:

- absolute onderlinge verbondenheid
- een kracht achter elke manifestatie: hogere en lagere bewustzijnskwaliteiten

Wat is de betekenis van religie als we uitgaan van grenzenloosheid? Om te beginnen kan er uitgaande van grenzenloosheid in essentie geen onderscheid zijn tussen religies. Als je kijkt naar de filosofische betekenis van het hinduïstische *Tat*, het buddhistische *Śūnyatā*, het joodse *Ain Soph*, het Chinese *Tao*, het islamitische *Allah*, of *het Goddelijke* volgens christelijke gnostici of neoplatonische filosofen: de begrippen verwijzen allemaal naar iets oneindigs, het Al, zonder eigenschappen, zonder grenzen. Ze verwijzen naar iets waar we allemaal deel van zijn, wat ons verbindt en waarin we Een zijn. Ze geven er alleen elk een ander woord aan en zeggen er direct bij dat elk woord of beeld het tekortdoet.

Je vraagt je meteen af waarom er dan zoveel onderlinge strijd tussen de verschillende aanhangers van religies bestaan heeft en bestaat. Terwijl ze in hun kern naar hetzelfde beginsel verwijzen met als ethische conclusie de absolute verbondenheid van alle mensen. Uiterlijke scheidslijnen zijn dus slechts illusoir, in de kern zijn alle religies hetzelfde. Elke religie heeft echter een exoterische kant en een innerlijke, esoterische zijde die de diepere leringen bevat. Deze werden verborgen achter symboliek om ze tegen misbruik te beschermen.

Op het moment dat de spirituele en ethische achtergrond vergeten werd, kortom, toen de verbinding met de esoterische kant zwakker werd, ging de uiterlijke kant van de religie overheersen. Wat dan resteert is een oppervlakkig geloof in de letterlijke interpretatie van leringen — die eigenlijk symbolisch bedoeld zijn. Men zette vervolgens de god of goden van de ‘eigen’ stroming af tegen die van anderen. Religie werd *godsdienst*.

Het woord religie komt van het Latijnse *religare* en verwijst naar het weer verbinden, het weer een- worden met het Ene, het Al, het Grenzenloze. En dat is niet een kwestie van verbinden met iets buiten ons, met een wezen dat alles in de wereld zou regelen. Zo’n wezen bestaat niet. Nee, uitgaande van grenzenloosheid is het goddelijke in onszelf te vinden. We zijn in essentie één, we zijn allen deel van het Goddelijk hart van het universum, maar vereenzelvigen ons over het algemeen met een lagere bewustzijnskwaliteit waardoor we die eenheid hooguit af en toe ervaren. Hoe we die eenwording wel kunnen bereiken is precies het centrale thema in de oorspronkelijke boodschap van alle religies.

- Ga uit van cyclische beweging en oorzaak en gevolg

Als we de cyclische beweging en oorzaak en gevolg als uitgangspunt nemen, kunnen we herkennen dat religies cyclisch komen en gaan. Eens in de zoveel tijd zien we boodschappers verschijnen die universele wijsheid onder de mensheid verspreiden. Ze brengen niet iets nieuws, maar leggen opnieuw de kern bloot van de bestaande tradities en ontdoen ze van hun gedegeneerde kanten. Ze bouwen voort op de basis en maken de principes weer toepasbaar voor een breder publiek. Zo bracht Gautama de Buddha de leringen van het oude India opnieuw onder de aandacht. Het Buddhisme zelf werd meer dan duizend jaar later opnieuw van degeneratie ontdaan door Tsong Kha Pa die de geelkappenorde oprichtte met de huidige opvolging van Tashi en Dalai Lama's.

In het Westen gaf Plato een nieuwe impuls aan het Griekse filosofische denken een paar honderd jaar na Pythagoras. Enkele honderden jaren na Plato zorgden de neoplatonici voor een opleving van zijn denken. Na de middeleeuwen brachten denkers als Pico della Mirandola en Marsilio Ficino de gedachten van Plato opnieuw onder de aandacht en startten zo de renaissance.

De cyclus van de verspreiding van universele leringen door een boodschapper, verval van de leringen als de esoterische kant verloren gaat, tot aan het verschijnen van een nieuwe boodschapper die de kern van de eerdere leringen opnieuw blootlegt (vaak door een deel van de esoterische leringen exoterisch te maken door deze een vorm te geven die door veel mensen begrepen kan worden) is eenvoudig te herkennen. We zien ook de oorzaak-gevolgrelaties binnen zo'n cyclus.

- Ga uit van groei en fundamentele gelijkwaardigheid
 - samenwerking tussen alle wezens verder en minder ver ontwikkeld

Als je tot slot uitgaat van groei en fundamentele gelijkwaardigheid, dan kun je concluderen dat geen enkele religie in de kern meer of minder waard is dan een andere. In essentie wijzen ze naar hetzelfde ene Beginsel, waarvan we de verschillende benamingen hiervoor al hebben benoemd. In hun esoterische leringen laten ze bovendien zien hoe we het Ene, het Al, het Goddelijke in onszelf kunnen vinden. Ze bieden ons allen een pad naar groei. Ze laten zien dat we daarvoor slechts het beperkte in onszelf moeten overwinnen. Dit is de werkelijke *jihad* of heilige strijd die in elk mens zelf woedt. We kunnen

alleen groeien door de vereenzelving met ons eigen 'ik' op te rekken tot het 'wij' van alle wezens. Groeien doen we dus juist niet voor onszelf alleen. Als we ons werkelijk vereenzelvingen met al het leven dan staat het mededogen centraal: het stimuleren van de groei van anderen. Onze individuele groei is dan slechts een natuurlijk bij-effect van onze mededogende levenshouding.

Een eerste visie

Voor dit artikel hebben we de stappen in het stappenplan achter elkaar gezet. In de praktijk is het niet altijd handig om het zo lineair door te lopen. De grondstellingen vormen een eenheid met elkaar en zijn het best als combinatie te gebruiken.

Wat we hiervoor schreven was dus slechts het begin van een visie op religie op basis van de drie Grondstellingen, waarbij we consequent vanuit het universele zijn vertrokken. Uiteraard is de daadwerkelijke toepassing afhankelijk van de mate waarin we deze visie zelfstandig hebben onderzocht en eigen gemaakt. Zie voor een uitgebreidere visie bijvoorbeeld het artikel 'De verschillende aspecten van religie' uit de *Lucifer* van afgelopen juni.⁽⁶⁾

De stap die we nu kunnen maken is van het bijzondere teruggaan naar het universele. We nemen nu als voorbeeld het contact met een Syriëganger (in te wisselen voor een sceptische materialist, ultraorthodoxe Jood of fundamentalistische gelovige van welke religie ook).

Toepassing

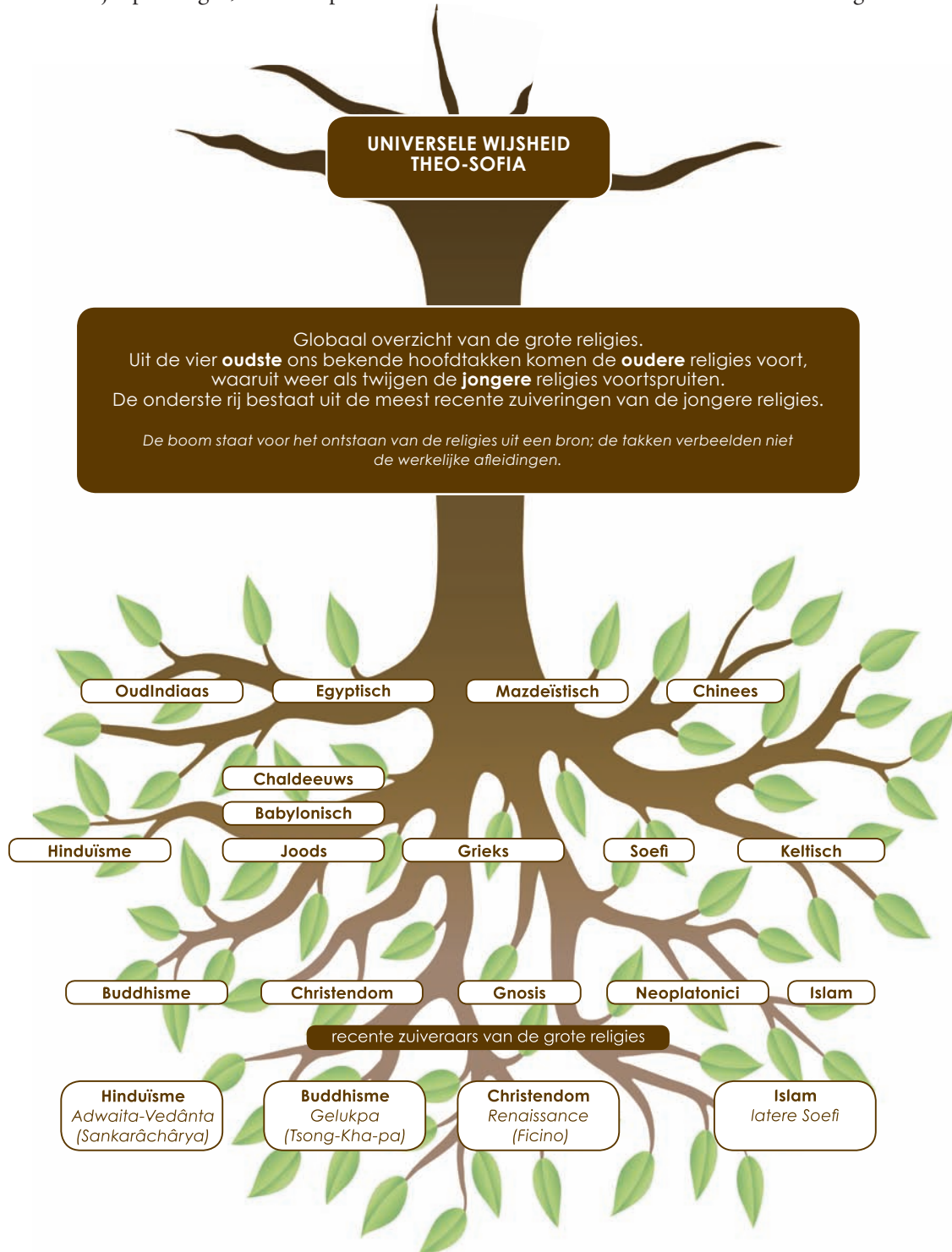
Met de conclusies die we eerder vanuit het universele getrokken hebben is de essentie van het probleem van een Syriëganger een verwrongen visie op religie en dus onwetendheid over wat religie is.⁽⁷⁾

Lossen we het probleem van een terugkerende Syriëganger op door hem de toegang tot het land te onttrekken? Nee, want de persoon blijft dan een gevaar voor anderen en zichzelf. Bovendien dragen we als maatschappij karmische verantwoordelijkheid voor de mensen die hier zijn opgegroeid. Die band verbreken we niet door iemand zijn paspoort af te nemen. Zowel liefde als haat zijn bindende krachten en de kans bestaat dat je met zo'n maatregel de band alleen maar in negatieve zin versterkt door haatgevoelens te kweken. Het is bovendien een illusie dat je je grenzen kunt sluiten. Als het je al zou lukken om mensen fysiek buiten het land te houden, hun ideeën zijn niet tegen te houden.

Lossen we het probleem op door iemand te straffen en op te sluiten? Nu is het onze plicht om de maatschappij te

beschermen tegen iemand met gewelddadige ideeën. Maar ook hier is dat geen werkelijke oplossing als we niet tegelijkertijd diegene helpen op andere gedachten te komen. We falen als maatschappij als we dat nalaten terwijl iedereen het in zich heeft om een positieve bijdrage te leveren aan het geheel. Wat uitgaande van karma en reïncarnatie al helemaal een schijnoplossing is, is het toepassen van de

doodstraf, zoals dat in sommige landen helaas nog praktijk is. Het voert te ver om daar in dit artikel uitgebreid op in te gaan, maar vanuit een universele visie op het leven is een dergelijke gewelddadige daad nooit een oplossing. Een wettelijk toegestane moord is nog steeds een moord en heeft gelijksoortige gevolgen ... en het probleem zal in komende incarnaties versterkt terugkomen.⁽⁸⁾

De enige manier om deze cyclus van geweld te doorbreken is als maatschappij onze verantwoordelijkheid te nemen en iemand tot een ruimere visie laten komen. En daarvoor is direct contact nodig. Een gesprek tussen mens en mens, tussen denker en denker.

In gesprek

Een van de eerste dingen die we moeten laten varen als we in contact komen met iemand die op het punt staat om naar Syrië te vertrekken om te strijden voor IS, is diegene te zien als ‘Syriëganger’, ‘IS-strijder’ of ‘fundamentalistische Moslim’. In plaats daarvan moeten we de mens zelf zien. De mens die niet anders is dan wijzelf. Die onze zoon, dochter, broer of beste vriend zou kunnen zijn. Een mens die in essentie een edel wezen is met grenzenloos potentieel. Die net als wij een ideaal heeft om het beste van het leven te maken en het beste voor heeft met de wereld, voor zover als zijn visie reikt.

Met deze basishouding is het de Mechelse burgemeester Bart Somers, onlangs uitgeroepen tot beste burgemeester van de wereld, gelukt om te voorkomen dat er mensen uit zijn stad naar Syrië vertrokken.⁽⁹⁾

Zolang het ons niet lukt allerlei vooroordelen over anderen achter ons te laten, zullen we weinig kans van slagen hebben om betekenisvol contact met de ander te hebben. Net zomin als wij een eerlijk en open gesprek zullen hebben met een ander als die ander slechts bevestiging van zijn eigen vooringenomen mening zoekt.

Naast deze houding van een ‘open mind’ is het zinvol om te proberen te begrijpen wat iemand brengt tot sympathieën voor een beweging als IS. Ervan uitgaande dat de persoon in Nederland is opgegroeid, is dat de verantwoordelijkheid van ons land als collectief. En dat is niet alleen omdat volgens de Nederlandse grondwet iedereen die zich in Nederland bevindt dezelfde rechten heeft, maar ook omdat, uitgaande van het universele feit van onderlinge verbondenheid, elk mens altijd een plek heeft in het collectief. Zorgen we er dan ook voor dat iemand de kans en verantwoordelijkheid krijgt om die plek te vinden en in te nemen?

Het is ons gezamenlijk karma dat ons in deze situatie heeft samengebracht. Het zou zomaar kunnen dat de persoon geen gelijkwaardige plek vond in de maatschappij, dat hem of haar geen ruimte geboden of verantwoordelijkheid gegund werd om ‘erbij te horen’. Het is iets dat in ieder geval vaker genoemd wordt door Syriëgangers als er naar hun beweegredenen gevraagd wordt. En precies het tegenovergestelde – laten zien dat ze hoe dan ook deel zijn van de

gemeenschap en ze kansen en verantwoordelijkheid geven – maakt dat ze na terugkeer alsnog een positieve bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij. Dat ontdekte ook de politie in het Deense Aarhus door oud-IS-strijders ‘een kop koffie aan te bieden’ en een nieuwe kans te bieden. Bijvoorbeeld door hen met hun verhaal succesvol te laten zijn bij het op andere gedachten brengen van potentiële nieuwe Syriëgangers.⁽¹⁰⁾

Kortom, wil je nobele mensen, dan zul je op het nobele in de mens moeten vertrouwen.⁽¹¹⁾ En als je dit volledig oprecht kunt doen, zal een ander ook oprecht naar je luisteren.

Vragen stellen

Als je de ander met deze oprechte houding benadert van mens tot mens, welke vragen kan je dan zoal stellen? Open vragen, die tot de kern gaan en die gezamenlijk (!) dwingen tot nadenken (socratische methode) zijn geschikt, zoals:

- wie ben jij?, niet alleen als persoonlijke kennismaking, maar ook als: wie ben jij in de kern, in verband met lichaam, ziel en geest?
- wat betekent een waardevol leven voor jou?
- wil je mij over je religie vertellen?
- wat betekent dit voor jou?
- wat is het meest inspirerende uit je religie?
- wat wil je veranderen in de maatschappij?
- wat is jouw idee van rechtvaardigheid (in deze wereld)?
- hoe zou je behandeld willen worden door anderen?, en vervolgens: hoe wil jij anderen behandelen?

Met dit soort vragen probeer je het meest edele in de ander aan te spreken en een beroep te doen op het geweten. Dit lukt uiteraard beter als wij zelfstandig nagedacht hebben over deze vragen — en daarmee niet gestopt zijn! Want zodra wij al definitieve antwoorden denken te hebben, is er geen oprechte uitwisseling meer. We moeten altijd openstaan voor een grotere waarheid, van wie of waar die les ook kan komen.

Door vraag en antwoord kunnen we proberen om de onderliggende aannames expliciet te maken. Wat zijn voor de ander de meest universele axioma’s? Op deze manier proberen we werkelijk begrip te krijgen voor de ander. En een ander begrijpen hoeft niet te betekenen dat we het met diegene eens zijn, maar dat we het verband ontdekken tussen wat hij waarneemt, wat hij als feiten ziet en hoe hij deze interpreteert. En waar we dus gerichte vragen over kunnen stellen. Zo proberen we met de ander te ontdekken wat universeel geldend is en wat meer een

detail en kunnen we verder tot de kern komen. Want in elke religie vinden we bijvoorbeeld een begrip als grenzenloosheid terug. En de zo bekende ethische ‘gulden regel’ die je hieruit kan afleiden.⁽¹²⁾

Voorkomen

Nu is religieus extremisme uiteraard niet zomaar met een gesprekje opgelost. Er is een verandering in visie nodig, een verandering in het denken. En we weten ongetwijfeld allemaal hoe hardnekkig denkpatronen te doorbreken zijn. Het kan maanden tot jaren duren om iemand tot andere inzichten te laten komen. Zolang iemand nog een gevaar is voor zichzelf of de maatschappij, kan dit niet zonder diegene tijdelijk te isoleren. Maar dit geldt waarschijnlijk nog het meest voor de oorspronkelijke haatpredikers en haatzaaiers en niet voor de meesten van hun volgelingen. De langetermijnoplossing voor religieuze intolerantie en het ontstaan van gewelddadig gedachtegoed is dus voorkomen dat haatpredikers en haatzaaiers een voedingsbodem hebben. Door mensen een stevige basis te geven als zelfstandige denkers, die ideeën toetsen op hun universaliteit (lees: logische én ethische waarde), voordat ze erin mee-gaan. Goed onderwijs is daarvoor essentieel. Zelfstandig vergelijkend onderzoek naar de wereldreligies en aandacht voor de ethiek van geweldloos protest zou daar onderdeel van uit moeten maken. Want er is natuurlijk wel het een en ander aan te merken op de westerse maatschappij met haar individualisme. Ook in onze maatschappij volgen talloze mensen bepaalde ideologieën zonder zelfstandig nadenken en zonder deze te toetsen aan hun geweten. Maar onze democratie biedt nog altijd voldoende vrijheden om daar op een geweldloze, positieve en constructieve wijze tegen in opstand te komen. Denk aan de vele idealistische vrijwilligersorganisaties die actief zijn. Daar kan ieder zich bij aansluiten.

De Theosophical Society Point Loma staat in ieder geval altijd open voor zoekers naar een bredere visie op het leven! En omdat ons gemiddelde onderwijs nog wat gaten laat vallen bieden we cursussen en lezingen aan voor iedereen die zelfstandiger wil denken en zoekt naar meer inspiratie bij het vormen van een universele levensvisie.

Dit artikel is ontstaan vanuit het gezamenlijk denkwerk van Theosofen wereldwijd tijdens de International Theosophy Conference (ITC) van 26 tot en met 29 juli 2018 in Berlijn. Zie ook <https://www.theosophyconferences.org/index.php/2018-berlin/>.

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*, Theosophical University Press, Den Haag 1985, hoofdstuk 6, blz. 80-81.
2. Zie ook ‘Het Standpunt van de Chohan ten aanzien van de T.S.’ in: M. Conger, *Gecombineerde chronologie te gebruiken bij De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*. Theosophical University Press, Pasadena 1979, blz. 49. Deze brief is opgenomen in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 34, april 2012, nummer 2, blz. 54-61 en te downloaden via <http://www.theosophyconferences.org/wp-content/uploads/2016/10/Maha-Chohan-Letter.pdf>.
3. S. Eek, *Dāmodar and the Pioneers of The Theosophical Movement*, The Theosophical Publishing House, Adyar, Madras, India 1978, blz. 139-145.
4. De drie Grondstellingen luiden volledig als volgt:
 1. Eén Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSSEL, waarover alle bespiegeling onmogelijk is, aangezien het het menselijk bevattingvermogen te boven gaat en door elke menselijke uitdrukking of vergelijking slechts kan worden verminkt. Eén absolute Werkelijkheid die voorafgaat aan alle gemanifesteerd, beperkt zijn.
 2. De Eeuwigheid van het Heelal in toto als een grenzenloos gebied; periodiek ‘het veld van talloze zich manifesterende en verdwijnende Heelallen’, die ‘de zich manifesterende sterren’ en de ‘vonken der Eeuwigheid’ worden genoemd.
 3. De fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Over-Ziel, die zelf weer een aspect van de Onbekende Wortel is; en de verplichte pelgrimstocht voor elke Ziel – een vonk van eerstgenoemde – door de Kringloop van Incarnatie (of ‘Noodzakelijkheid’) in overeenstemming met Cyclische en Karmische wet, gedurende het gehele tijdperk. Zie voor de drie Grondstellingen ook H.P. Blavatsky, *Proloog van De Geheime Leer*, Theosophical University Press, Den Haag 1988. De Grondstellingen worden besproken vanaf blz. 43.
5. Themanummer ‘Maak de Theosofia tot een levende kracht in je leven – De drie grondstellingen en de zeven Juwelen van Wijsheid als inspiratiebron voor de praktijk’. Artikelen in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 32, juni 2010, nummer 3.
6. B. Voorham, ‘Verschillende aspecten van religie. De Religie, religies, godsdiensten en sekten’. Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 40, juni 2018, nummer 3.
7. B. Voorham, ‘Het beloofde land: exoterisch en esoterisch geïnterpreteerd – wanneer komt de eindtijd?’. Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 37, oktober 2015, nummer 5, blz. 84-89.
8. W.Q. Judge: ‘Argumenten tegen de doodstraf’. Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 29, februari 2007, nummer 1, blz. 11-14.
9. <https://decorrespondent.nl/8266/podcast-hoe-de-beste-burgemeester-ter-wereld-een-stad-voor-iedereen-maakte/338569598598-197f40d7>.
10. <https://www.npr.org/sections/health-shots/2016/07/15/485900076/how-a-danish-town-helped-young-muslims-turn-away-from-isis?t=1537765644287>.
11. E. Bomas, ‘De basis van Vertrouwen’. Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 37, december 2015, nummer 6, blz. 112-117.
12. B. Voorham, ‘Godsdiensten als bron van oorlog. De gulden regel als volstreckte waarborg voor vrede’. Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 21, juni/augustus 1999, nummer 3/4 1999, blz. 78-82.